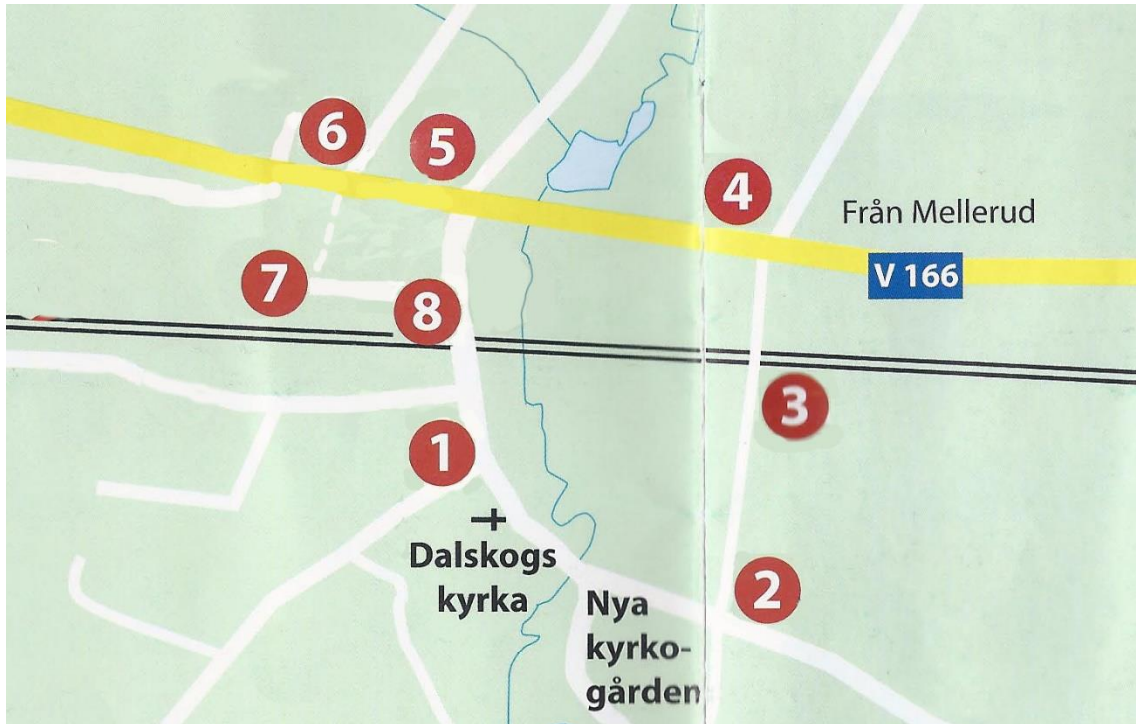

Vandring i Dalskog på Dalskogsdagen 2018

Det här är vad jag sa, eller tänkte säga, på de två vandringar i Dalskogs samhälle som jag höll i på Dalskogsdagen i somras (2018).

Kartan visar de platser, stationer, vi stannade vid under vandringen.

Station 1. Kyrkan

Vi kommer på den här vandringen med tema Dalskogs historia röra oss genom tidsåldrarna.

Om vi börjar från början, så har antagligen trakterna genomströvats av jägare sedan inlandsisen drog sig tillbaka för drygt 12 000 år sedan, 10 000 år före Kristi födelse.

Vi vet att folk bott här sedan stenåldern

En upphittad stenxyxa i Gunnersbyn, från kanske år 2 000 före Kristus, en hällkista i Grönhult ungefär lika gammal, en bronsåldershög mellan Båsane och Källhult från tusentalet för Kristi födelse, på flera ställen järnåldersgravar som är något yngre.

Dalskogs riktigt tidiga historia vet vi inte mycket om, men det är för cirka 1000 år sedan vi kan börja skönja lite av konturerna av det vi kallar Dalskog.

Det beror på att här inne i kyrkan finns det första föremål som gör att vi kan få en någorlunda säker datering i Dalskogs historia.

Det är dopfunten av täljsten, som är daterad till cirka 1200.

Dopfunten är av norsk typ vilket säger en del om att gränsen till grannlandet var lite flytande på den tiden.

Eftersom man knappast skaffar en dopfunt utan att ha en kyrka att ställa den i så byggdes den första kyrkan på den här platsen ungefär då, för 800 år sedan.

En forskare har beräknat att det krävdes drygt 400 personer i en socken för att underhålla en kyrka och avlöna en präst. Alltså något fler än de cirka 360 som bor här i socknen nu.

Prästen bodde antagligen här intill kyrkan. Byn här heter ju Prästbol.

Efter att kyrkan byggdes så gick livet sin gilla gång i 150 år. Men då kom ett dråpslag. Den stora pesten Digerdöden slog till 1350. Många vågor av pest följde därefter. Särskilt svåra epidemier rasade 1360, 1369 och på 1410- och 1420-talen och mellan de stora pesterna bröt mindre pestepidemier ut vart eller vartannat årtionde, ända fram till början av 1500-talet.

Folk dog som flugor, avlägset liggande gårdar övergavs och de överlevande flyttade till centrala bygder, neråt Dalbosläätten. Runt år 1200 bodde det alltså drygt 400 personer här i socknen, och när pesten var över var det bara drygt 100 (personer kvar (enligt beräkningar bodde är 112 personer år 1571). Tre fjärdedelar av befolkning hade försvunnit till följd av pestens härjningar.

En följd av den katastrofen var att man inte hade råd att hålla med kyrka och präst. Kyrkan förföll och användes inte och Dalskog räknades som höra under Gunnarsnäs.

Men på 1500-talet började det vända och i slutet på 1600-talet bodde det över 700 personer här. Folk hade alltså flyttat hit igen och börjat bruka de övergivna gårdarna.

Då hade Dalskog också fått en ny kyrka.

Adelsmannen Johan Stake på Wättungen i Bäcke-fors lät bygga en kyrka här 1650, på samma gång han byggde kyrkan i Bäcke. Släkten Stake kommer ursprungligen från Ekholmen vid Gunnarsnäs kyrka, det heter ju fortfarande Stakelund bredvid kyrkan.

Om Johan Stake bekostade kyrkan för att han var en from man eller för att markera att Dalskog låg inom hans maktsfär vet vi inte.

(Ibland kastar historien långa skuggor. Wättungen är fortfarande en maktfaktor i Dalskog. Godset är en större skogsägare än någonsin i norra Dalskog, fast nu ägs det av Bonnier skog.)

Men Johan Stake snålade nog vid bygget av kyrkan i Dalskog för den kyrkan blev snart för liten så den revs på 1740-talet och den som står här nu här byggdes sedan och invigdes 1750.

Tidsperspektiven svindlar lite. Här inne i kyrkan har jag konfirmerats, och alla andra Dalskogsungdomar från cirka 1750. 270 årgångar ungdomar – det är lite mäktigt.

I den här tredje kyrkan dopfunten blev kvar från den första kyrkan, predikstolen (1670) och övre delen av altartavlan (1717) från den andra. Men de praktfulla takmålningarna var nya.

Guds målare på Dal, Hans Georg Schyffner gjorde dem och var klar 1759. Gå in och titta på dem, inte många kyrkor har så fina takmålningar kvar. Stilen kallas provinsiell barock, eller bondebarock. Även väggarna har varit målade med bilder innan de målades över någon gång på 1800-talet.

Klockstapeln är en av tre i Sverige som är skiffertäckt. De andra finns i Gunnarsnäs och Järn.

Station 2. Nya kyrkogården

Här i den här vägkorsningen kan vi tänka oss finns förklaringen till varför Dalskog ligger där det ligger. Varför Dalskog uppstod.

Här möttes folk, här gick den urgamla vägen från Vänern mot Norge Där kom man nerifrån sjön. Fortfarande när jag var liten rodde folk över sjön och gick den här vägen upp till samhället för att handla eller gå i kyrkan.

Och där nere i dalen låg vadstället över bäcken. Fortidens folk tyckte väl inte heller om att bli blöta om fötterna.

Kort sagt, här strålade folk samman och kanske blev det här man träffades för att fira olika högtider i förkristen tid, som vårblot, höstblot, midvinterblot.

Fortidens folk tyckte väl det var lika roligt att träffas som vi tycker.

Det finns knappast några spår av en sådan kultplats, men på högsta punkten bredvid vägen österut, på gårdet där borta, har man hittat brända stenar. Kultplatsen har nog fortsatt användas när Sverige kristnades för cirka 1000 år sedan, det sägs att man hade ett kors här och firade gudstjänst under bar himmel. Gården där borta kallas ju Korsgården.

Att man sedan lade kyrkan där borta på andra sidan dalen kan vara att man tyckte det var ett bättre och ståtligare läge, där två bäckar möttes. Sett nerifrån dalen ligger kyrkan högt.

Men platsen här borta fortsatte användas. Där fanns en avrättningsplats där borta så sent som på 1600-talet. Galgbacken kallades det trots att man halshög dem här.

Bland andra avrättades här Britta Persdotter, Tobräckan i Ör år 1638. Sista halshuggningen ska ha varit 1650.

Torsten Lindblom som har växt upp på Korsgården där borta har sagt till mig att när han var liten pojke hörde han en gammal gumma berätta för hans farfar att vid avrättningarna samlades det stora skaror människor och man lyfte upp barnen så de skulle se avrättningen tydligt så att de blev avskräckta från att göra ofog.

Det ska också ha legat som små gravhögar i skogen till vänster om vägen, också det enligt Torsten.

Om vi tittar åt andra hållet så ligger här den så kallade Nya kyrkogården. Den är inte så ny utan är cirka 100 år gammal. Den styckades av när Korsgården såldes 1917.

Innan dess låg fattigstugan där i nordöstra hörnet av kyrkogården.

Enligt Kroppefjällsboken ska överste Qviltfeldt som ägde Korsgården 1776 ha gett tillstånd till att bygga en fattigstuga på gårdens mark "så nära intill kyrkan som möjligt vara kan".

Gärdet mittemot, på Blekans mark, kallades länge Fattigstugegärdet.

Fattighjonen hade ingen munter tillvaro. Fattigstugan var de fattigas fasa, det var den sämsta formen av fattigvård. "I fattigstugan regerade smutsen och stanken, lopporna och lössen", (Ejdestam, De fattigas Sverige, 1969).

Fattigstugan i Dalskog existerade i cirka hundra år. Den lades ner i slutet av 1800-talet.

Station 3. Banepölen

Det här stället ser inte mycket ut för världen, men när jag var barn var det här en betydelsefull plats i min och Dalskogs barns värld.

Här i det igenbuskade området öster om gräsvägen låg Banepölen, här blev det en vattensamling varje höst som frös till tidigt.

På Banepölen brukade vi åka skridskor och spela hockey, hockey var det som gällde när jag var grabb. De som var snäppet äldre brukade tidigare spela bandy här. Den kallas Banepölen eftersom den ligger vid järnvägsbanan.

Fungerade inte det att åka skridskor här brukade grabbar leta igenom skogarna för att hitta någon annanstans det frusit bra is, till exempel på Morfarns pöle.

Vi hade inte så stora krav på den tiden.

Halvrör hade vi också. Vet någon av dagens unga vad det är? (Det var skridskor som man spände fast på pjäxorna.)

Mittemot låg Banehaget. Haget var ett beteshag. Lite märkligt att vi sa haget istället för hagen.

Då var det avbetad och nästan inga buskar, alldeles slätt och bara stora träd. Väldigt trevligt att leka i. Jag kommer ihåg att vi brukade göra utflykter hit när jag gick i småskolan.

Nu går vi över järnvägen. Akta er för tåget.

Station 4. Skolan

Som ni ser är det här den gamla skolan i Dalskog.

Här har jag gått i skolan i fyra år, småskola och folkskola, från 1956 till 1960. Jag var nog ett livligt barn för tidvis måste jag på hem och äta på matrasten, för att jag inte skulle ställa till något. Men jag bodde ju bara 200 meter åt det hållet. Och ett par omgångar fick jag på de andra rasterna gå tillsammans med en klasskamrat fram och tillbaka i prästgårdsallén, som straff för att vi gjort något ofog. Vad kommer jag inte ihåg.

Läraren delade också in oss i grupper och jag var gruppleddare för den busiga gruppen.

En del av er som är med på vandringen har säkert gått i skolan här, det gjorde alla ungar i Dalskog. De som bodde längre norrut i socknen, nol i sockna som man sa, gick förstås i sockens andra skolor i Källhult eller Lunnebo.

Folkskolan här på Blekan är byggd på prästgårdens mark 1873, samma år som skolan i Källhult. Den ursprungliga delen är den som ligger med långsidan hitåt. Lärarbostaden, det fristående huset där till höger, byggdes 1897.

Småskolan hade länge ingen egen lokal utan ambulerade mellan gårdarna. Fast småskola blev det först provisoriskt 1904 här och 1910 fick småskolan ett eget klassrum när gjorde man tillbyggnaden till vänster. Lärarinnan hade bostad ovanpå.

1952 köpte kommunen ett annat hus åt läraren Edquist och 1956 byggdes det där huset, villan till vänster, som lärarinnebostad. Nu är det ju tillbyggt. Skolhuset hade inga moderniteter, inget rinnande vatten, och torrdass i uthuslängan, som fortfarande ligger kvar. Vi bar in ved på vintern och eldade i en rund jättekamin i småskolan, den blev så varm att de som satt längst fram fick flytta bak. Också i folkskolans klassrum fanns det en kamin. Det fanns ingen skolmat, skolbespisning, utan vi hade med oss smörgåsar och mjölk som vi åt i kapprummet.

Folkskolan hade under alla år bara tre lärare, vikarier borträknade. Lignell, Örtendal och Edqvist.

Folkskolläraren Otto Lignell anställdes år 1873 och bodde i Källhult. Då var det varannandagsskola. Ena dagen här, nästa dag i Källhult. I 23 år gick han varannan dag fram och tillbaka.

1896 anställdes en egen lärare här i Blekans skola, Aron Örtendal. Han var kvar i tjänsten till sin död 1929.

När min moster Agnes fick höra att Örtendal dött, brast hon ut "De va gött". Mormor huta åt henne.

Då började Evert Edquist (1906 -1994), han var bara 23 år och jobbade här tills skolan lades ner i slutet på 1960-talet. Därefter jobbade han något år i skolan i Rostock, det blev en väldig omställning för honom som varit enväldig här i över 25 år.

Småskollärarinna från 1928 var Ingeborg Lidén (1900 – 1970). Storaka kallad kanske för att folk tyckte hon gick som en stork. Eller så var det bara för att hon var en lång och ståtlig kvinna. Hon var född 1900 och dog 1970.

Enligt uppgift ska hon inte ha jobbat kvar på skolan i Dalskog ända tills den stängde. Elna Pettersson ska ha efterträtt har någon sagt mig.

Vi brukade leka i Blekehaget som låg bakom skolan, det betades fortfarande i slutet på 1950-talet.

Björkeback

Snett mittemot skolan ligger det nedlagda ålderdomshemmet Björkeback. Det första ålderdomshemmet byggdes 1930, efter fem år av diskussioner på kommunalstämmorna. Det var en stor träkåk, gediget timrad som låg där borta. Man kan fortfarande se grunden som är övertäckt. Uthuset står kvar lite nedanför.

Det nya Björkeback, i gult tegel, stod klart 1957 och tillbyggdes på 1980-talet. Då blev det gamla personalbostad. Det revs i slutet på 80-talet.

Jag kommer ihåg när det nya Björkeback byggdes. Tillsammans med en äldre kamrat sprang jag runt i halvfärdiga huset. Särskilt de tomma hissakten var skrämmande.

Enligt uppgift var Björkeback ett omtyckt ålderdomshem, det var litet och familjärt och dessutom enda kvinnoarbetsplatsen här. 32 gamla bodde där och det var cirka 20 stycken jobbade där.

Björkeback lades ner våren 2004 under stora protester.

Här har det en kortare tid varit flyktingförläggning och det ryktas att det finns planer på att det ska hysa någon form av vård i framtiden.

Skolehaget

Mitt i Dalskog ligger stugbyn vid en grävd damm, den byggdes cirka 1990 – 1991. Den är byggd och drivs av Kjell Svensson.

Innan stugbyn byggdes låg där Haget, eller Skolehaget.

Skolehaget var ett före detta beteshag, som förbuskades alltmer, där vi grabbar brukade köra cross med cyklar och senare med mopeder. Våldigt kul tyckte vi! Norr om dungen låg en liten grusgrop och en öppen plats där vi skolbarn spelade fotboll och brännboll.

Station 5. Gubbestupet

Här var Dalskogs centrum. Framme i Daschkott eller Gubbestupet sa de gamla. Här växte jag upp, i det huset, i pappas affär.

Gubbestupet är väl egentligen den sydvästra delen av korsningen men var också ett namn på hela korsningen. Namnet lära komma från att fram till i början på 1950-talet gick det en hög mur runt hörnet och en gubbe ska ha ramlat på huvudet ner därifrån, påstås det.

Överhuvudtaget såg det helt annorlunda ut här fram till slutet på 1950-talet. Det var en djup dalgång ner till bäckens nivå, den kändes som jättedjup som barn. Där nere på den södra sidan var en branddamm och framför den var en gräsplätt där det hände att romer slog sig ner och tältade någon natt. Varje sommar kom det en tältbio som visade en Åsa-Nisse-film. Det höll på till 1965.

Bron över bäcken var mycket lägre än idag och det var en liten backe från bron utanför affären där förarna brukade få trampa de klena mopparna på 50-talet.

Affären hade ingång mitt på långsidan och ett skyltfönster på var sida. I den här änden var en liten tillbyggd kiosk med en altan med bord och stolar bredvid.

Inuti kiosken fanns en telefonhytt för de som behövde ringa och ett litet serveringsrum med två bord och fyra stolar. Traktens ungdomar brukade hänga där på kvällarna fram till klockan åtta då kiosken stängde.

Nedanför altanen var det bensintappar.

Affären byggdes och startades av Hilding Johansson 1923. 1936 tog Axel Olsson från Töcksfors över, han sålde i sin tur till min far Olle Eliasson 1956.

Affären var en stor lanthandel med bensinstation, ombud för apoteket och Centralföreningen. Den sålde till exempel glas och porslin, hästskosöm och linoleummattor, förutom allt i livsmedel.

Kjell och Kerstin Svensson tog över 1974 och sålde 1995 till Eivor Axelsson som inte fick kontrakt med någon större grossist så butiken lades ner 1996.

Mitt emot låg Knuts charkuteri, huset byggdes i början på 1930-talet.

Nere vid bäcken hade Knut en liten slaktarbod. Senare glasade Kalle Glas fönster där.

Knut köpte upp bland annat kräftor och hade dem i stora sumpar i bäcken där nere.

Knut kom från Ör, hans familj hade affär i Örsberg och han startade charkuteriet här 1932. Han sålde också mjölk och andra mejerivaror. Jag minns att jag var där nere och köpte grädde i lösvikt. Annars köpte vi på 1950-talet mjölk från Sigrid på Sand som hade några kor. Mjölken hämtade vi varje dag i en mjölkhink.

Efter Knut drev Nisse och Asta Strid charkuteriet från 1957 till nedläggningen 1970.

Nästa hus, det gula, kallades Caféet.

Det var café från början av 1930-talet fram till slutet av 50-talet.

Går man förbi och har god syn kan man se upphängningen för caféskylten till höger på väggen. På baksidan är ett serveringsrum tillbyggt.

Systrarna Anna och Alma drev caféet, töserna på caféet kallades dom.

Anna var också sömmerska. Jag kommer bara ihåg Alma, Alma på caféet. Anna dog tidigare.

De ska ha haft goda smörgåsar och även fått servera pilsner enligt en uppgift.

Den sista begravningen på caféet var enligt min pappa när Johan Ljunggren begravdes 1958.

Efter det tog Anna, Knuts fru vid och öppnade pensionat i deras hus, Mor Annas pensionat.

Hon hade begravningar, kaffe för bussresor och sådant. Fortfarande på 1950-1960-talet så var det också många som inte hade bil utan som bodde över när de hade något att uträtta.

Annas pensionat drevs till ungefär i mitten på 1970-talet.

Om vi tittar åt andra hållet så ser vi ett litet hus närmast affären. Där bodde Darten, Ferdinand Dart, han kallades så eftersom pappa som skulle "dartat". Darta innebar att han guppade upp och ner när han gick.

I nästa hus ser man att det har varit affär.

Det var en konsumbutik som fanns mellan 1941-1950, enligt Kroppefjällsboken. Ivan Andersson ska ha byggt det, han byggde hus, flyttade in och flyttade ut.

I huset bortanför, som nu är rött men då crèmefärgat, bodde skolläraren Edqvist. Det var hans tjänstebostad och troligen köpte han den så småningom.

Huset bortanför lärarbostaden syns inte härifrån. Det var en liten jordbruksfastighet, det låg en ladugård på nersidan vägen, med långsidan mot vägen. Läraren Edqvist rev den på 1950-talet och använde virket till att bygga en sommarstuga vid Teåkersjön, nära Kläppesnäs, Pluggero kallade han stället.

Station 6. Kontoret

På vägen hit passerade vi **Missionshuset**

Missionsförsamlingen i Dalskog bildades 1907 och 1911 byggde man det här missionshuset en knapp kilometer norrut. Uppe vid Högebo, där som kallas Klippan

1920 flyttade man missionshuset hit för att läget var bättre. Det har kyrksal, en bostad till vänster för tanten som var vaktmästare och samlingsrum ovanför bostaden.

När jag bodde här var det var en aktiv församling. Jag gick i söndagsskola här och längtade efter att vara med i juniorverksamhet, det fick man från 12 år.

Vi bodde ju grannar med missionshuset så det var mer eller mindre obligatoriskt att vara med på försäljningar och auktioner. Särskilt kommer jag ihåg årorna, lotter i form av kartongbitar.

Dalskogs missionsförsamling gick upp i Melleruds missionsförsamling 2013. Men då hade verksamheten trappats ned allt mer under ett antal års tid.

Mitt emot missionshuset bodde disponenten för sågen, Allan Jonasson. I det huset som förhoppningsvis långsamt håller på att renoveras.

Och i huset bredvid bodde Viktor och Maja Lantz. På 1920- och 30-talet hade Viktor Lantz Dalskogs första kiosk här, den låg vid västra husgaveln ut mot vägen. Den flyttades senare till affären och blev en egen tillbyggnad på östra gaveln.

Den här gula tegelbyggnaden vi står vid var **Dalskogs ångsågs kontor**, som byggdes i mitten på 1950-talet.

På 1950- och 1960-talen var Dalskog ett slags brukssamhälle. Rytmen i samhället bestämdes av sågens arbetstider. Ångvisslan tjöt när det var dags för rast, frukost vid tio och middag vid kvart över ett, då cyklade gubbarna hem och åt. Man började vid sju och slutade vid fem. På lördag jobbade de halva dagen.

Sågen började 1901 som en liten vattensåg i byn Myrevarv, ett par kilometer åt det hållet, startad av bröderna Niklas och Carl Jonasson.

1907 flyttade de hit och blev Dalskogs Ångsåg. Förutom sågverk och hyvleri hade man senare även en snickerifabrik för tillverkning av dörrar och fönster. De ursprungliga fabriksbyggnaderna ersattes på 1930–1950-talet av nya. I början av 1970-talet hade man ett 50-tal anställda, och filialer i Bäckeфорs, Högsäter och Mellerud.

Den närmaste byggnaden västerut var sågens garage – man hade på 1960-talet två lastbilschaufförer, Erik Johansson och Anton Hallgren.

Också här har samhället ändrat utseende. När sågen var igång var det fullt med brädstaplar på gårdet till norrut bakom träden. Och på vårarna när man sågade timmer var det ett stort timmerupplag på ängen bortanför sågen.

De sorterade timmer på kvällarna, så det var klart inför sågningen under ordinarie arbetstid nästa dag. Alla var med, både kontorspersonal och folk som inte var anställda, även pappa som hade affären rullade timmer ibland. Sågen hämtade folk ända från Rölunda. När de sågade kunde det vara ett 50-tal man bara i Dalskog.

Man sågade från april till midsommar. Sista sågningen var midsommar 1968. Då hade de startat sågen i Billingsfors och vi hade svårt att köpa timmer, enligt Werner Jonasson, som varit vd för Dalskogs Ångsåg.

Snickeriet drevs till 1991.

2008 köptes Dalskogs Ångsåg upp av koncernen Optimera, men då hade de lämnat Dalskog för länge sedan.

Vägen här förbi kontoret har haft samma sträckning åtminstone sedan 1840-talet. Men västerut hade den länge en annan sträckning. På 1950-talet gick vägen inte genom berget utan till vänster om det och uppför den så kallade Sågarebacken. Den nya vägen genom berget blev klar 1962.

Berga

Vi tar ett hopp i historien tillbaka till för 200 år sedan, innan Dalskogs samhälle fanns. Då var det helt obebott här runtomkring.

Det har ju aldrig funnit någon kyrkby här i Dalskog utan den by som fanns här, troligen sedan urminnes tid, låg uppe på berget bakom träden där. Prästbol, där samhället i huvudsak ligger var övergivet, kanske ända sedan Digerdöden. Ända fram till cirka år 1800 bodde det ingen här i Prästbol.

Då låg byn uppe på berget där, Berga. Det var fem gårdar, som var samlade. När laga skifte genomfördes 1848 kom två gårdar att ligga kvar, Oppstugan och Nerstugan, det vill säga Zetterholms som ligger kvar och Thunqvists som så småningom flyttat nedanför berget. Thunqvists gamla stuga låg lite hitom Zetterholms, jag kommer ihåg att stugan låg kvar på 1950-talet. Den tredje gården flyttade hit, där borta bakom sågens garage, det var Hallgrens, som vi sa. Förr kallades gården Snickareköl, för den första som bodde där efter laga skifte var snickare.

Två gårdar flyttade längre ut till Prästbol. Det var Bergalund, Gunnersbyvägen 4, och Ängen, det vi kallade Gerkens, Skogsvägen 10. Sedan kom ju Prästbol att styckas upp i flera små gårdar och så småningom villatomter när samhället bygges ut.

Vi ska nu ta den gamla genvägen till stationen.

Station 7. Järnvägsstationen

Här är den före detta järnvägsstationen. Bakom den, där på andra sidan diket låg Johan på Lugnets stuga.

Egentligen hette han Johan Magnusson (1891 – 1967). Han var stabbläggare på sågen, de bar plank som de placerade på en puta, en kudde de hade på axeln. Johan var en långsam man som uppskattade att titta på vackra kvinnor. Det berättas att när han stod på en brädstapel så kom det en tjugig tjej förbi. "Sicka granne tös" sa Johan på sitt långsamma sätt och tog ett steg bakåt och ramlade ner från brädstapeln. Men det var nog inte så högt så han klarade sig. Jag kommer ihåg när han skulle flytta till Björkeback och det var auktion utanför huset. Johan grät och Karl Karlsson på Sand försökte trösta honom.

Nu till historien om järnvägsstationen, som vi står framför. Dalslandsbanan öppnade för trafik 1879 och då förändrades Dalskog för alltid. Världen kom mycket närmare, det gick mycket lättare att ta sig ut.

När järnvägen byggdes på 1870-talet fanns det ingen nämnvärd bebyggelse här, bara ett par gårdar ganska långt från varandra.

Den första järnvägsstationen låg på andra sidan järnvägen, mitt emot den nuvarande stationen. Det var en utsirad sak i någon slags fornnordisk stil. Där borta vid järnvägsövergången låg ett pumphus och vattentorn för ångloken, det fanns kvar åtminstone på 1930-talet.

Den nya järnvägsstationen byggdes 1942, mitt under brinnande krig. Under stationen finns ett skyddsrum, med halvmetertjocka betongväggar för skydda Dalskogs befolkning om kriget skulle komma hit.

Järnvägen var en stor arbetsgivare, den behövde många banarbetare, en del var fast anställda, många fler fick tillfälliga påhugg när man skulle byta slipers. Det fanns ju också banvakter som bodde i banvaktstugor efter linjen.

A.G. Cahling var stins 1911-1941. Gamle Cahling, som man sa, var så argsint.

Min mamma har berättat att när hon var barn vågade inte de hämta paket här om det var gamle Cahling som tjänstgjorde.

Det berättas historia att det var en dam som skulle åka till Mölndal. Till de vanliga stationerna som Mellerud eller Göteborg fanns det förtryckta biljetter men till Mölndal måste stinsen skriva biljett för hand. Medan Cahling letar efter biljettblocket muttrar han högt så alla hör det "vad har den kärringa i Mölndal i göra?"

Gamle Cahling efterträds av sonen Bertil Cahling som var stins 1941-1948 Sedan följde Henry Lundqvist 1948-1959, jag kommer ihåg att han bodde ovanpå stationen.

Då jobbade också "Sven Johansson på station" där som var biträdande. Svens fru Ingrid skötte postexpeditionen, hon kallades "Ingrid på station". Sven blev senare föreståndare på stationen, 1959-1967.

Inne på stationen fanns det postfack, en halv vägg full, det var inte postutbärning i samhället då så man fick gå hit och hämta posten. Man hade en liten nyckel som man öppnade facket med. Affären hade adressen Box 3 Dalskog, kommer jag ihåg.

Stationen vara en informell ungdomsgård, från 1940-talet och framåt.

På 1960-talet var det tidlås på dörren till väntsalen, men det gick att öppna med ett bestämt ryck. Så vi kunde var där sent på kvällarna. Och vad jag vet var det aldrig någon som försökte göra något åt det.

Persontrafiken på Dalskogs station upphörde 1967.

Station 8. Gamle affären

Här låg troligen den första affären i Dalskogs samhälle.

Vi kallade den gamle affären, det var en stor byggnad med långsidan mot vägen. Nu riven.

Troligen var det den första affären i Dalskogs samhälle, men det var en annan byggnad från början.

Den förste handlaren här i Prästbol var Johannes Johannesson som föddes 1839 i fattigstugan i Dalskog. Han var "oäkta" son till pigan Elin Jansdotter.

Ingen bra början kan man tycka, särskilt som lille Johannes var sjuklig och oförmögen till arbete, som det står i kyrkböckerna lite senare.

Men efter tio år gifter modern sig med drängen Johannes Andersson som då blir Johannes styvfar. Styvfadern skrivs senare som inhyses men jobbar upp sig till smed. Så det finns nog en framåtanda i familjen.

Johannes blir så småningom handlare i Halängen, han gifter sig 1872 och köper 1875 den här fastigheten, och troligen all mark runt omkring.

Johannes dör redan 1880, men har då samma år sålt till Johan August Mattsson, som blir ny handlare.

(JA Mattsson var far till svenskamerikanen Ragnar Mattsson som flyttade tillbaka till Dalskog cirka 1960, om någon kommer ihåg honom.)

Johan August Mattsson var bondson från Myrevarv som blev något av en pamp i Dalskog. Ett tag ägde en stor del av centrala Dalskog, bland annat Korsgården, alltihop runt här i samhället, och Idala. Han var kreaturshandlare och exporterade mycket boskap till Norge.

AJ Mattsson slår sig 1893 samman med en Carl Bernhard Bergqvist som haft affär i Örsberg, Ör och startar en gemensam affärsverksamhet här.

Knappt tio år senare, troligen 1902, köper Albin Andersson affären och fastigheterna här runtomkring

Precis som den förste handlaren här, Johannes Johannesson, kom Albin Andersson från mycket fattiga förhållanden.

Familjen bodde på torpet Kabbomyra på Kappestigen. Fadern var skifferhuggare och Albin var också skifferhuggare till att börja med. Men han blev från 1874 handelsbiträde i Mellerudstrakten och senare i Hällan, Rostock, sedan handlare i Torpane i Bäcke 1884 och därefter handlare i Hällan innan han köpte affären här i Dalskog.

Han son Peder Andersson tog troligen över i slutet av 1920-talet och drev affären till 1940-talet.

På 1940-talet tog Sam Gustafsson över och därefter Josef Schill i början på 1950-talet, han var före detta busschaufför som närmast kom från Hjo.

Då var nog butiken på väg utför för efter någon eller några fler ägare lades den ned 1955 eller möjligen 1956.

En helt annan sak.

Här inne fanns i uthuset till vänster var en gemensam **frysanläggning** med frysfack för varje familj, med ett 20-tal fack. Det var innan folk hade frys hemma, på 50-talet.

Innan kommunen skötte allting fick man gå samman och ordna saker själva. Till exempel bildade man en förening som samlade in pengar och såg till att blev gatubelysning i samhället.

Tvärs över järnvägen i den första villan var det syateljé och sytillbehörsaffär från början av 30 - talet till slutet av 40-talet, drevs av Augusta Johansson, (1872 – 1959) som också var kappsömmerska.

Hon sålde bland annat tyger, garn och tråd till syslöjden i skolan och ska även ha sålt hattar.

Bara några avslutande ord om samhället

Själva samhället uppstod alltså i slutet på 1800-talet efter att järnvägen kommit till. Men någon mer omfattande bebyggelse blev det inte förrän på 1920 – 1930-talet.

Flest personer bodde det här i samhället på 1950-talet, cirka 250 personer.

I princip finns det tre generationer av byggande här i Dalskog.

Här i centrum när järnvägsstationen byggde man först runt förra sekelskiftet, som det här och det där borta bakom träden. Man förtätade bebyggelsen runt 1930.

Villasamhället på Gunnersbyvägen närmast bortanför kyrkan byggdes till större delen runt 1930. Utom bystugan som var en liten stuga från cirka 1900.

Och på några före detta ängar till vänster om Gunnersbyvägen ligger det ett nyare villaområde byggt på 1970-talet, de högre husen och på 1990-talet, de lägre husen.

I utkanterna av samhället har det byggts lite då och då, både tidigare och senare.

Per-Olof Eliasson